

ФОРМУВАННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО БАЗИСУ БІБЛІОТЕК ЯК УМОВА ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ

Чжао Лін, аспірант

Харківська державна академія культури

Анотація. Розглядається завдання створення техніко-технологічного базису діяльності бібліотек як умови подолання цифрової нерівності країн. Визначаються першочергові завдання та управлінські моделі.

Ключові слова: національна бібліотека, техніко-технологічний базис, цифрова нерівність.

Аннотация. Чжао Лин. Формирование технико-технологического базиса библиотек как условие преодоления цифровой неравности. Рассматриваются задания создания технико-технологического базиса деятельности библиотек как условия преодоления цифрового неравенства стран. Определяются первоочередные задания и управленческие модели.

Ключевые слова: национальная библиотека, технико-технологический базис, цифровое неравенство.

Annotation. Chgao Lin. Forming of technical-technological base of libraries as condition of overcoming of digital unevenness. Tasks of creation of technical technological basics of library activity as a condition of overcoming of country digital inequality are considered. Top-priority tasks and management models are determined.

Keywords: national library, technique-technological base, digital inequality.

Постановка проблеми. Інформаційні і комунікаційні технології інформаційного суспільства змінюють соціальний простір, створюючи нову культуру, нову економіку, нове законодавство [1, 2]. Світ стає більш прозорим, осяжним для будь якого куточку Землі і людей, що її населяють. Але концентрація інформаційно-комунікаційних засобів і структур, що опікуються соціальною інформацією, в певних країнах породжує певні проблеми. На думку багатьох авторів, вони пов'язані із глобалізацією і стійкістю розвитку

людської цивілізації [3, 4, 5]. Інформаційні аспекти проблеми також складають важливий предмет обговорень щодо стійкого розвитку суспільства. Його інформаційна інфраструктура є одним з головних факторів інтеграційних процесів єдиного інформаційного простору. В цьому контексті якісні характеристики стану інформатизації національних бібліотечних систем відіграють також значну роль у подоланні нерівності доступу, володіння, використання інформації.

Метою статті є визначення стратегічних дій щодо формування техніко-технологічного базису бібліотек як однієї з умов подолання цифрової нерівності.

Завданням є: визначення місця національної бібліотеки (НБ) у створенні необхідних умов подолання цифрової нерівності; встановлення змісту проектування електронних інформаційних ресурсів (ЕІР) як головного фактору стійкості національних інформаційних систем; адаптація соціально-інжинірингового проектування до створення технологічного базису бібліотек інформаційного суспільства.

Стаття виконана за планом НДР ХДАК.

Результати дослідження.

Національна бібліотека як головний елемент національної бібліотечної системи за всіма ознаками має відігравати керівну роль у створенні необхідних умов участі бібліотек у соціально-інформаційних процесах [6]. Адже бібліотеки, безумовно, інтегровані до інформаційного суспільства і виконують важливі інформаційно-комунікаційні завдання у суспільстві [5, 6, 7, 8]. Безперечним також є факт, що інтеграція до сучасного інформаційного суспільства може відбуватися на досконалішій техніко-технологічній базі із використання сучасної комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, комунікаційних технологіях, міжнародних комунікаційних стандартах. Кінцевим результатом створення такої бази можна вважати формування національних електронних інформаційних ресурсів що є індикатором досягнення певного рівня стабільності у суспільстві завдяки комфортному, прозорому, доступному отриманню інформації задля задоволення життєвих потреб населення [5, 8].

Наявність національної системи електронних інформаційних ресурсів є свідченням високого рівня інформатизації бібліотек країни. Це також є свідченням наявності розвинутої телекомунікаційної мережі, що відповідає вимогам безперешкодного доступу та отримання інформації населенням. Крім того, наявність подібної системи передбачає володіння необхідними методами формування і управління складними соціально-інформаційними комплексами. На наш час останній показник ще слабо проявляється в сфері управління бібліотечно-інформаційної галузі, тому вважаємо за потрібне зупинитися на змісті завдань проектування ЕІР як досягнення стійкості національних ІС.

Традиційним підходом в бібліотечній сфері при впровадженні засобів автоматизації є комп'ютеризація і вона починається на низовому організаційному рівні. Внаслідок реалізації цього підходу виявляється здатність

до інтеграції. Це супроводжується існуванням багатьох незалежних, несумісних систем, що функціонально перетинаються. В таких умовах централізований контроль і управління практично не можливі. Як альтернативний, виникає підхід до системного проектування ЕІР.

Він передбачає необхідність врахування організаційну структуру ЕІР та єдину техніко-технологічну базу, що робить можливим визначити інформаційні потоки, алгоритми їх обробки, вимоги користувачів і можливостей бібліотек, а також їх положення в єдиній системі бібліотек країни.

Стратегічне планування ЕІР починається із чіткої розробки їх поновлення, учасників, відповідальності за створення, підтримку, доступу і включення до єдиних ЕІР країни. Тому має бути чітко визначено місце бібліотек та їх взаємозв'язки. Робота базується на чіткому визначенні станів і базуватися на результатах попередніх дій. Це значно спрощує управління процесом створення ЕІР.

Соціально-інжинірингові стратегії базуються на класичних підходах визначення координат об'єкту проектування. Головними є масштаб (ширина) і глибина (як методологія бачення об'єкту, методи і інструменти інжинірингової діяльності).

Координата масштабу за своїм значенням пов'язана із еталонами створення ЕІР, їх функціонування, використання, архівації, тобто фактично із життєвим циклом ЕІР. Трактуються за масштабом передбачає організаційний аналіз встановлення зв'язків стратегія – вимога, логічне проектування логічної структури у фізичну і реалізації системи ЕІР.

В процесі організаційного аналізу визначаються цілі діяльності бібліотек зі створення ЕІР, вивчається середовище їх функціонування і формування коротких і чітких цілей, які мають бути досягнуті у виявлених умовах. Критеріями оцінки є зв'язаність організаційної будови ЕІР із стратегією створення єдиної національної системи бібліотечних ЕІР. Організаційні зміни в побудові ЕІР мають бути відображені в архітектурі єдиної національної системи бібліотечних ЕІР. І включеність ЕІР бібліотек до єдиних ЕІР країни, тобто відповідність умовам їх використання в цілях інноваційного розвитку бібліотек, а також як інструмент свого цивілізаційного розвитку поряд із іншими соціально-комунікаційними структурами.

Перетворення «стратегія – вимога» здійснюється на базі моделювання системи ЕІР за такими параметрами, відносини із національними і міжнародними ЕІР, концептуальні моделі даних, що включаються до ЕІР (типово-видовий склад ресурсів, засоби їх представлення), модель обробки складових ЕІР (ті, що генеруються самостійно бібліотеками, вилучаються із інформаційних мереж, режими їх використання on-line, off-line), інтеграція вищенаведених процесів.

Головним в цих діях є наявність інформаційних та обчислювальних ресурсів в НБ та інших бібліотеках, альтернативні рішення при виборі засобів апаратного або програмного забезпечення, переваги та недоліки різних варіантів архітектури ЕІР.

Перевтілення обраної логічної структури у фізичну базується на складенні чіткого та докладного плану реалізації системи ЕІР. Дії також вміщують специфікації схем і підсхем для усіх БД, специфікації компонентів системи, комплексу засобів програмного забезпечення. Заключним етапом є реалізація працездатної системи ЕІР або підсистем ЕІР.

Глибина проектування вимірюється значеннями, що складають методологію, методи та інструменти соціальної інженерії, яка, по суті, і є процесом переходу від організаційних завдань побудови архітектури системи ЕІР.

Методологія відповідає на питання про суттєві фактори впливу на систему ЕІР та їх залежності, які результати очікуються, які організаційні заходи мають бути здійсненні. Методи визначають етапність, послідовність, розподіл відповідальності, контроль, результати на кожному етапі, зворотній зв'язок «цілі – завдання – результати».

Інструментами є набір допоміжних засобів у здійсненні завдань створення системи ЕІР – управлінські моделі, програми автоматизованої підтримки розробки ІС, зокрема системи ЕІР.

Для досягнення виконання адекватних функцій національними ЕІР треба мати певний механізм, який би дозволяв перевтілювати стратегічні організаційні рішення в стратегічні рішення реально діючої системи. Цей механізм включає такі завдання, як оцінка поточного стану системи національних бібліотечних ЕІР (цілі, завдання, стратегія, динаміка функціонування); оцінка поточного стану інформаційно-технічних обчислювальних і комунікаційних ресурсів (ПК, серверів, програмного забезпечення обміну даними, точок доступу до Інтернет, одиниць оцифрованої інформації тощо); планування бібліотечних стратегій і цілей, визначення пріоритетів і обмежень; визначення вимог до інформаційно-комунікативної технології, що відповідає організаційним завданням бібліотек на кожному етапі розвитку системи національних ЕІР.

Соціально-інжинірингова діяльність в сфері створення національної системи ЕІР передбачає певний алгоритм діяльності – моделювання, проектування, реалізація архітектури системи. Діяльність НБ як інтегратора системних функцій в процесі створення національних бібліотечних ЕІР має чітку послідовність:

- 1 – побудова концептуальної моделі системи, яка містить її поточний стан, слабкі місця, обмеження, розподіл функцій бібліотек країни у формуванні СНБЕІР за певними ознаками. Джерелами моніторингу традиційно є звіти бібліотек, бібліотечна статистика. В наш час можливо використовувати дистанційні системи – форматовані листи-повідомлень з регіональними і центральними службами обробки. Це можуть взяти на себе аналітичні служби обласних, центральних, галузевих і національних бібліотек;
- 2 – чітке і конкретно поновлене розмежування діяльності бібліотек у системі НБЕІР;
- 3 – затвердження схеми руху інформаційних потоків в організаційній структурі СНБЕІР;
- 4 – відображення інформаційно-технічного парку бібліотек країни для

контролю стану і вибору рішень щодо його розвитку необхідного для виконання завдань створення, функціонування СНБЕІР;

- 5 – розробка техніко-технологічних умов взаємодії бібліотек-учасниць проекту, технічних завдань, інструкцій;
- 6 – розширення можливостей СНБЕІР на основі аналізу діючої моделі;
- 7 – прийняття кінцевих рішень щодо програмних, технічних засобів, територіального розміщення ресурсів.

Таким чином, при реалізації соціально-інжинірингового ходу на рівнях НБ найважливішим є параметри: широта метода – тобто ступінь охоплення процесів планування і створення СНБЕІР; глибина методу – тобто його ефективність на різних етапах дій.

До завдання модернізації відносимо:

- оснащення бібліотек комп'ютерною технікою і новітніх інформаційних технологій;
- формування і використання електронних БД;
- підключення до Інтернет;
- створення комплексних автоматизованих систем;
- впровадження CD-ROM технологій;
- розвиток мережевих технологій взаємодії бібліотек;
- завдання регуляторного характеру для підтримки життєдіяльності бібліотек в електронному оточенні;
- створення механізму комплектування бібліотек інформації на різних носіях;
- забезпечення безпеки і збереження бібліотечних фондів;
- розвиток міжбібліотечної і міжвідомчої кооперації;
- реалізація і розвиток системи нормативних і правових актів бібліотечної справи.

Чіткі уявлення про головні параметри в ході створення складних соціально-інформаційних об'єктів таких, що подібні до СНБЕІР, дозволяють зберігати баланс вибору «можливості – результат», планувати і контролювати процес реалізації завдань.

Завдання автоматизації бібліотечної діяльності містять:

- комплексну автоматизацію бібліотек, розвиток діючих і створення нових ЕК, в тому числі зведених;
- розширення засобів доступу користувачів до ЕК, вітчизняних і закордонних, а також і повнотекстовими БД;
- розробку і впровадження технологій ЕБД.

Регуляторні завдання :

- вдосконалення бібліотечних стандартів, форматів і законодавчих актів стосовно функцій Е-комплектування, Е-обслуговування (сервісу), Е-права використання Е-ресурсу;
- організація навчання кадрів, ПК для роботи в мережевих структурах.

Висновки. Таким чином, реалізація завдань створення відповідного техніко-технологічного базису є умовою подолання інформаційної нерівності

перш за все в країнах, що знаходяться на початкових етапах інформатизації. Завдання подолання цифрового відриву може бути вирішене тільки на умовах значних інвестицій в бібліотечну сферу і, перш за все, створенні технічної і програмної інфраструктури.

Подальші дослідження планується проводити в аспектах моделювання систем управління соціально-інформаційними комплексами бібліотек.

Література:

1. Сигисмонди И. Интернет и утопия киберпространства: от интерактивного к коллективному пространству /И. Сигисмонди [текст] // Междунар. форум по информ. – 2001, Т. 29. – №4. – с. 20-24.
2. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік релейшнз: Моногр. /В. М. Бебик [Текст]. – К.: МАУП, 2005. – 440 с.
3. Мунтян М. А. Глобализация и устойчивое развитие /М. А. Мунтян, А. Д. Урсул [Текст] – М.: Ступени, 2003. – 304 с.
4. Лось В. А. Устойчивое развитие /В. А. Лось, А. Д. Урсул [Текст]. – М.: Агар, 2000. – 253 с.
5. Семенюк Э. П. Информация и научно-технический прогресс как факторы глобализации /Э. П. Семенюк [Текст]// – НТИ. Сер. 1. – 2006. – №1. – с. 1-11.
6. Ильганаева В. А. Гармонизация культурной среды в условиях информационного общества /В. А. Ильганаева [Текст]. – Х.: ХДАК, 1999. – 36 с.
7. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві / І. О. Давидова. – Х.: ХДАК, 2005. – 295 с.
8. Чачко А. Комунікативістика в системі гуманітарного розвитку сучасної бібліотеки /А. Чачко [Текст] // – Вісн. Кн. палати. – 2004. – №1. – с. 30-32.